

Péter Esterházy
Jurnalul
pancreasului

Duminică, 24 mai 2015

La început a fost cuvântul cancer, chiar dacă nu rostit din capul locului, dar nici nu-mi vine să cred că medicii s-ar fi ferit să-l rostească. Dimpotrivă, l-am spus chiar eu, senin. Cam ca în *Esti*¹, unde l-am folosit ca să bat câmpii despre boala lui Szebeni². Ca să-i dau o formă artistică. Am să mă uit mai târziu, fiindcă sunt curios dacă reacționez și acum la fel. Pe la sfârșitul lui aprilie am simțit o vagă durere sub coaste, în dreapta. Sau în stânga? Nu m-am sinchisit de ea. Mi-au găsit un cancer la pancreas, cu metastază hepatică. Dar am simțit un junghi și prin noiembrie. De atunci am început să-mi observ durerile și să mi le notez. Am notat și cuvântul pancreas, ce-i drept, mai mult din întâmplare, adică nevinovat. Am mereu la îndemână niște bilețele ca să-mi pot nota oricând, orice, totuși nu sunt un (adevărat) memorialist.

1. Volum al lui Péter Esterházy, apărut în 2010 la editura maghiară Magvető, o parafrază după culegerea de nuvele a lui Kosztolányi Dezső, avându-l ca personaj principal pe Esti Kornél.

2. Szebeni Andras (fotograf). Fotografii sale, însoțite de comentariile lui P. E., alcătuiesc volumul *Nuanța untoasă (A vajszínű árnyalat)*, despre schimbarea de regim din Ungaria.

Memorialistul încearcă să controleze timpul, să immortalizeze zilele. Se pare că eu am devenit memorialist din cauza suferinței. Așa s-a întâmplat și cu *Ediția revăzută*³. Am încercat, încerc să prind suferința de guler. Să o înham în jugul frazelor. Jugul frazelor – din asta reiese suferința.

Nu vreau să devin fantasmagoric, dar nici să-mi înăbuș imaginația. Trebuie să revăd și cartea lui Devecseri⁴. Cea cu avantajele burții despicate. Am căutat-o ieri, dar nu am găsit-o. Poate pe Herrndorf⁵, are și el o carte de muribund. Sau Brodkey⁶: *Die Geschichte meines Todes*⁷. Nu-i ca și cum eu aș fi pe moarte sau ca și cum mi s-ar fi promis una. Deocamdată nu mi s-a promis nimic.

Marti, 2 iunie 2015

La Berlin, de miercuri până sâmbătă. Am vrut, am sperat că voi reuși să-mi notez, să-mi țin jurnalul fără întrerupere, dar nu am scris niciun rând. Am trândăvit, a fost o serată culturală despre

3. Volum al lui Péter Esterházy, continuarea romanului autobiografic *Harmonia caelestis*, scris după ce a reieșit că tatăl autorului a colaborat cu poliția secretă. A fost publicat în limba română în traducerea Anamariei Pop, Curtea Veche Publishing, București, 2008.

4. Devecseri Gábor (1917–1971), poet, scriitor, traducătorul în maghiară al capodoperelor literaturii antice europene. *Avantajele abdomenului despicat (A hasfelmetszés előnye)* este titlul celui din urmă volum al său, scris pe patul de spital, în ultimele zile de viață.

5. Wolfgang Herrndorf (1965–2013), scriitor, pictor și ilustrator german.

6. Harold Brodkey (1930–1996), romancier american și autor de proză scurtă, care și-a descris, printre altele, suferințele pricinuite de boala necruțătoare care i-a adus sfârșitul.

7. *The Wild Darkness: The Story of My Death* (rom. *Întunericul neimblânzit: Povestea morții mele*), volumul sus-amintit al scriitorului american Harold Brodkey (1930–1996), publicat postum în 1996. Ediția germană citată de Péter Esterházy a fost publicată în același an, în traducerea Angelei Praesent.

traduceri la Gauck⁸, în Schloss Bellevue⁹. Am dansat *pas de deux* cu Mora sub, mai bine zis pe loviturile de bătă cu inteligență de dresor ale lui Denis Scheck¹⁰.

Ar trebui să mă atașez de subiect, să mă lipsesc de pancreas. Situația este enervant de asemănătoare cu cea din *Ediția revăzută*, din cauza realismului obsesiv de atunci și de acum. Cum că cele ce *există* (cu cursive!) de fapt nu numai că sunt legitime și admisibile, dar sunt și cele mai interesante. Realitatea ca etalon estetic – cine a mai auzit una ca asta.

Am vorbit cu doctorița D., care, întâmplător, ca să zic așa, este internista mea și îmi supraveghează de ani de zile chestia aia care-mi diluează sângele. E o femeie de treabă, severă. Am vrut să-i spun tot ce am aflat până acum. Dar ea se informase, știa totul, adică tot ce am aflat și eu. Poate doar că știa totul altfel, mai bine decât mine. Mie mi-a fost mai greu să înțeleg. Îmi este mai greu.

Mă minunez de vestita mea seninătate ontologică (expresia lui Mészöly Miklós¹¹). Care este încă intactă. Încă și în privința mea. Prea mulți „încă” – deocamdată sunt la începutul sfârșitului, așa putea să glumesc eu. (*Clownii* a scris, dar nu mi-a plăcut, Ursula März¹², care m-a fermecat cu *Spadasinul*.)

Încerc să nu renunț la decizia ca, în ciuda obiceiului meu, să nu rescriu aceste însemnări, să nu le redactez ulterior, ci să le las

8. Joachim Gauck, pastor luteran german, teolog, om politic, în perioada 1990–2000 comisar federal pentru arhivele Stasi, iar în 2012–2017, președintele federal al Germaniei.

9. Reședința oficială a președintelui Germaniei începând cu anul 1994.

10. Denis Scheck (n. 1964), critic literar și jurnalist german.

11. Mészöly Miklós (1921–2001), personalitate marcantă a literaturii maghiare din a doua jumătate a secolului XX, autor deosebit de prolific, întemeietorul Academiei Digitale Maghiare și membru în comitetul de conducere al Uniunii Scriitorilor din Ungaria.

12. Ursula März (n. 1957), ziaristă și scriitoare germană.

așa, nepieptănate. Depinde cine le va transcrie. Dacă o voi face eu, sunt sigur că am să mă bag în ele, am să le tratez cum fac cu orice text. Dar, până atunci, îmi scriu poezia așa cum îmi vine.

Semnul, să-l numim semn, cu toate că nu mi-aș fi închipuit că acela va fi însemnat ceva, primul semn a fost acum o lună (pe cel din toamnă l-am dat uitării). Pe 2 mai mi-am notat în carnețel: burta, puțină febră, toată ziua în pat. (De aceea am spus că acesta nu este un jurnal, ci doar un memento. Jurnalul nu rememorează, ci întruchipează.) Îmi amintesc că ziua aceea mi-a tihnit. De parcă aș fi chiulit de la școală, fără să o duc pe mama de nas, frecând termometrul de la 37,2 până la 38 ca să pot rămâne în așternut. Așa am devenit, de vreo treizeci și cinci de ani, propria-mi mamă îngăduitoare. De fapt, nu sunt prea îngăduitor, totuși aș fi în stare să mă înduioșez de mine însumi. La fel cum se înduioșă și mama mea adevărată. „Dar, pe lângă asemănări, mai există și deosebiri.“

Dintr-o pornire bruscă, m-am repezit afară din cameră cu carnețelul, ca să-i citesc ce scrisesem până atunci. Din dorința de a-i arăta, așa cum făceam de zeci de ani. Textul e text, chiar dacă e o așa-zisă confesiune, relatare subiectivă, el nu există decât ca text, doar așa poate fi transmis; apoi am început să mă îndoiesc: de fapt, nu este chiar așa, uneori, în dosul unor adnotări stângace (de amator) sau necontrolate (de apropierea morții) pot să existe unele informații importante despre viață și vieți, despre deznădămintele și nesfârșiri.

Așadar, aș fi vrut să dau buzna peste Gitti¹³, după cum îmi era obiceiul, ca s-o întreb ce părere are și dacă e bine. Adică nu, doar ca să-mi spună că-i place. Dar ea adormise. Pe sofa cea mare, acoperită cu chestia aia roșie tricotată, iar eu m-am uitat la fața ei, pe care nu se citea ușurarea odihnei, ci un fel de povară. Poate că încă nu era povara mea, doar... nici nu știu, poate pentru că am îmbătrânit, așa că avem nevoie de un pic de somn după-amiaza.

13. Reén Margit, soția scriitorului.

A copleșit-o râvna, râde limba de noi. M-am retras din cameră în tăcere.

Am ieșit în grădină. Ieri, Gitti s-a ciondănit din nou cu vecinul. Nu intru în amănunte, de fapt nu m-a interesat niciodată, iar acum cu atât mai puțin. La „acest capitol“ nu m-am comportat niciodată prea bărbătește. Zagșon¹⁴.

Miercuri, 3 iunie 2015

Am vrut neapărat să descriu începuturile înainte de consultația (discuția) de azi, dar și ieri, la fel ca în dimineața asta, timpul a zburat, ca de obicei în ultima vreme. Încă nu am revenit la ritmul de lucru obișnuit. Trebuie să plec la clinică. Simt o strângere de inimă. Teamă, emoții. Ce o să se întâmple cu mine. Ce decizii va trebui să iau. Acum, seninătatea ontologică de ieri – nu, nu a dispărut fără urmă, dar și-a pierdut relevanța. Adică dacă nu e, nu mai e, dar dacă e, nu are importanță. Și, bineînțeles, ca de obicei: oare trebuie să mă abțin de la aluzii precum seninătatea oncologică?

Am emoții ca înainte de examen. De prezentări. De decernări. Marele Ordin Oncologic în grad de Pancreas. Până acum, calitatea glumelor se limita la Marele Ordin al Curului. Stop. Trebuie să plec.

Am ajuns. Sunt programat la ora douăsprezece, acum e unsprezece. Am numărul șaptezeci și șapte. Pe coridor. Iese o femeie cam de cincizeci de ani. Spune în vânt, spre toată lumea sau către persoana cunoscută sau necunoscută de lângă mine: „Sunt absolut consternată. Mai trebuie să primesc căcatul ăla încă un an. Credeam că am terminat, în iulie ne-am luat concediu.“

14. Traducere fonetică a expresiei germane „Sag schon“, cu sensul „Ei, și?“.

Scriu ce aud. Ar trebui să-mi notez totul? Dar ce înseamnă „totul”? Aceasta este înspăimântătoarea întrebare fără răspuns a memorialistului.

Mai înainte, în curte, un muncitor îi strigă amicului său, care se întoarce zâmbind: „Aud glasul, dar nu văd omul.“ După câțiva pași, când ajung în dreptul lor, spun râzând și eu: „Aud glasul, dar nu văd omul?“ Ei dau din cap: *na ja*¹⁵. Sunt niște tipi binedispuși pe tărâmul indispoziției. Asta îmi place, o scriu, le spun eu. Ei nu înțeleg, dar par să considere că totul e în regulă, adică eu.

Simt o apăsare pe suflet și în stomac de parcă aș fi păcătos. Oare aceasta să fie Judecata? N-ar fi prea înălțător. Nici aluziile kafkiene nu mi se par mai atrăgătoare. Totuși, asta este. Stau pe coridorul aglomerat, alături de ceilalți condamnați. Purgatoriul mă obsedează din ce în ce mai mult, poate din cauza așteptării.

Pe la unu, mă gândesc să bat la ușă, nu toți au avut programare. Ar trebui să mă concentrez la ce a fost, la ce și cum voi spune când voi intra. Am emoții, nu cumva să stric *tocmai acum* ceva. Tare aș mai fi copilul – potrivit moment! – căruia cei mari, înțelepții care le știu pe toate, să-i spună ce trebuie să facă, să-l liniștească, pentru că nu a pățit nimic și nici nu va păți ceva. Dar eu simt că am pățit-o, iar acum voi afla cât de tare. Cât de tare și ce.

Între timp discut, cum obișnuiesc să discute pensionarii bolnavi. Cancer de colon, cu șaptezeci și cinci de doze, acum fără perfuzii, doar cu tablete – atât am reușit să aflu. Să deslușesc.

Vineri, 5 iunie 2015

Ziua de ieri am omis-o și nu-mi place, fiindcă aș vrea să țin pasul cu întâmplările în cuvinte, chiar dacă nu se întâmplă nimic. (Lamentațiile sărmanului memorialist.) Azi am fost la doctorița

15. „Aha!”.

mea, D., i-am scris o dedicație pe un volum, pe un ton moderat, mai precis „încă în viață“. Dar să nu se înțeleagă greșit, prin asta nu vreau să spun că sunt încă în viață în ciuda faptului că sunt în grija ei. Pot să discut cu ea orice. E atât de duios îngrijorată, ca o mamă. Mi-e greu să cred că e vorba despre mine, îi spun. Și mie. Apoi mai zice că, de pildă, chiar și în martie, enzimele pancreatice erau în regulă. Și, așa, în general, nimic nu părea să meargă rău. Dar și acum mă simt bine. Doar dacă mă forțez din răspuțeri simt ceva sub coaste, în dreapta.

Trebuie să închei, mă grăbesc în piața Franz Liszt, să dau dedicații. Scriu asta în biroul Bibliotecii Scriitorilor. Poate că n-ar trebui să scriu despre scris, ci strict despre Pancrăița mea?

Marti, 9 iunie 2015

Dimineața, la șapte fără un sfert. Am fost programat la clinica Kékgyólya¹⁶, la opt și un sfert. Am ajuns prea devreme, stau pe o bancă, la așa-zisa umbră a copacilor, ca într-un crâng îmbietor. Din când în când vine câte cineva. Pe banca din față stă o femeie în halat alb, mai degrabă doctoriță decât soră, citește. Am salutat-o, nu mi-a răspuns. Nu știu dacă trebuie să rămân până mâine sau pot să mă întorc acasă chiar azi. De fapt, nu știu nimic.

Am emoții. Sau asta e teama? Pancrăița îmi atrage atenția că acesta nu este locul cel mai potrivit pentru glumele mele. Pe comuniști i-a învins răsul, au pierdut bătălia, așa o să fac și eu cu cancerul, îi spun. Seninătatea e a lui Dumnezeu, spune ea. Și mai zice că ar fi cazul să-mi rememorez, să-mi reconsider, să-mi

16. Strada „Bila albastră“, stradă din Budapesta cu rezonanțe nefaste, unde se află și Institutul Oncologic. Numele străzii provine de la hanul construit la mijlocul secolului al XVII-lea, pe al cărui frontispiciu scria „zum Blauen Kugel“ („la Bila albastră“).

reanalizez radical viața. O înțeleg și nu o înțeleg. Mă ridic, e ora șapte. Am un bolovan în stomac. Fie ce-o fi.

Am găsit, cu greu, ghișeul surorilor. Am stat de mai multe ori „în fața legii“, dar, din fericire, nu am insistat. Însă aici am fost primit cu amabilitate. Recoltarea sângelui a mers ușor. Am dus proba la laborator. A trebuit să întreb nu mai puțin de patru oameni până l-am găsit. Ajunsesem la limita propriei inteligențe.

M-a oprit un bărbat ca să-mi strângă mâna. Când mi-a urât sănătate, avea ochii plini de lacrimi. E tocmai locul potrivit, i-am răspuns eu cu obișnuita mea seninătate imbecilă.

N-am decât să fiu senin, dar numai în subsidiar. Conștient că n-are sens. E simplu să fi senin – dacă poți. Vezi jovialitatea întristător de afectată din ultima perioadă a lui Eörsi István¹⁷.

La întoarcerea de la laborator, femeia de serviciu se uită lung la mine, cine ești dumneata, eu te cunosc de undeva. Era cât pe ce să mă prostesc, cum că aș vrea să știu și eu cine sunt. De fapt, nu e adevărat. Oare tocmai asta-mi lipsește acum, autocunoașterea? Din nou, *Ediția revăzută*: sunt constrâns să fac lucruri la care nu mă pricep, la care nu sunt bun. Oare aceasta este condiția reînnoirii definitive? Ceea ce trebuie rostit zâmbind, măcar ironic. E la fel ca a fi „profund“.

Înapoi la femeia de serviciu. Îi spun cum mă cheamă șoptit, modest, ca o zambilă îngâmfată, la care ea, vai, ce mare scriitor sunteți dumneavoastră! Spune asta atât de natural, de simplu, de parcă ar lauda o supă de mazăre. Mă întrebă la cine sunt repartizat. Îi spun. Ță e bun, cam bătăran, dar e cel mai bun, sunt aici de cincisprezece ani și știu eu ce știu. (Tocmai sosește, mă salută

17. Eörsi István (1931–2005), scriitor, poet, traducător și publicist maghiar, elev, apoi traducător al lui György Lukács, membru de vază al opoziției anticomuniste maghiare, apoi fondator al Partidului SZDSZ (Uniunea Democrată Liberă).

destul de amabil. Poartă bermude, poate de aceea. Îmi inspiră încredere.)

*Boala ca metaforă*¹⁸, Sontag, citesc pe coridor. Limpede precum cristalul! Am să o conspectez. Păcat că nu ne-am cunoscut mai bine. Dar nici nu am avut o limbă comună.

Miercuri, 10 iunie 2015

Am dormit aici, bine, într-un salon cu două paturi. Ieri, biopsie. Doctorița A. O față drăguță ca a ei nu se învață la facultate. Am primit ceva care să-mi potolească mațele, fiindcă erau într-o perpetuă mișcare. În dans. I-am proiectat traiectoria, spune ea. Traiectoria acului. Nu-mi face anestezie, fiindcă ce îmi face nu doare mai tare ca anestezia în sine.

Acul îmi străpunge peritoneul – există și senzații mai plăcute. Mai plăcute decât toată procedura. Care nu e prea dureroasă, dar doare. Ține douăzeci de minute. După aceea înapoi, pe targă, în salon. Să mă odihnesc, așa sună recomandarea. De la patru, furtună, ploaie, întuneric – o mică parafrază a Golgotei.

Ceea ce scriu mă cam plictisește și nu e bine. Ieri am citit cartea lui Sontag și am subliniat câte ceva. Am să o comentez. Dar nu aici, poate în caietul negru, Moleskine.

Vecinului meu nu i-a reușit biopsia, va trebui repetată peste două-trei săptămâni. „Nu mi-a ieșit“, spune el resemnat. Am vorbit despre pescuit (ați prins vreodată un nu știu ce de treizeci de

18. *Boala ca metaforă* (engl. *Illness as Metaphor*), eseu publicat de Susan Sontag în 1978, devenit lucrare clasică, în care criticul cultural demontează metaforele și miturile create în jurul bolilor terminale, în special SIDA și cancerul. În română a apărut în traducerea lui Bogdan Lepădatu (Vellant, București, 2015).

kile?) și despre mașini. A avut un Moskvici care, la început, era să se desfacă în bucăți (mi-a explicat în amănunt pistoanele, bușele, tot), apoi l-a refăcut a-ntâia.

L-au operat de vreo șase ori, într-o parte are legată o pungă. Pe care o mângâie întruna. Dacă e caldă, se desprinde acolo ceva, n-am prea înțeles ce, poate lipitura. Se îmbracă, fiindcă poate să plece, e un tip bine făcut, cu un an mai tânăr decât mine. Prin izmene i se vede, i se întrezărește, îmi vine să spun, scutecul.

Îmi povestește câte doze de chimio a primit, de i s-au ars venele. Nu mai e niciun du-te-vino pe-acolo, spune el ca un mic strengar care le-a tras clapa... ei bine, nu se știe cui.

Ieri au fost multe fulgere, nu am avut vedenii metafizice, totuși i-am spus vecinului că probabil e furios. Nu mi-a răspuns (vecinul).

Poate că ar trebui să-mi aleg altă perspectivă – mă refer din nou la scris. Cică „reușita“ acestui text depinde de perspectiva de viață a scriitorului. Asta e frază? Reiau: asta va avea trecere doar dacă Pancrăița mă va duce la moarte. Vei citi toate astea când eu voi fi deja departe, dragul meu cititor. Iată cu ce avantaj ingrat îmi este dat să lucrez. Până și propria-mi moarte poate să devină o idee cochetă.

Dar, din nou, unde pizda mă-sii se pierde tragedia? Totuși, pe undeva, o să răsuflă și un strop de tragism. La fel ca în multe altele cu privire la scris: nu e destul să vrei.

Dimineață mi-au luat sânge, acum aștept rezultatul. Asta (frază) mă face să mă gândesc la curajul de a fi monoton, plictisitor. Din grămada fragmentelor de plictis se va naște ceva? Sfârșitul implacabil întrerupat din analize de sânge, mici dureri, mațe potolite, miros de spital, așteptări, nervi, tensiune, oboseală, indispoziție, stridentă, vene?

Stau și aștept rezultatul. Nu scriu, nu citesc, nu fac nimic. Ar trebui să mă feresc de asta. Să mă reped cu o foame de lup la –

Sfârșit de septembrie 2015. La Târgul de Carte de la Göteborg este citită scrisoarea deschisă prin care Péter Esterházy, unul dintre cei mai cunoscuți scriitori maghiari contemporani, anunță că suferă de cancer pancreatic. Jurnalul de față, ținut postmodern și într-o doară, este cronică sacadată a apropierii sfârșitului, cu gust amar de doctorii tardive și cu miros fetid de spital.

Năuc de haz și de tristețe, autorul contemplă privescerea timpului stricat și degenerescența propriului trup bruscat, obosit, părăsit. Fluidele corpului și fluidele conștiinței se amestecă în ceva aproape de nedefinit. La limita biologicului, pancreasul schimbă sensul frazelor, le împresoară, le devine context lingvistic. Vocea auctorială trăiește o oncoidilă(!) cu Pancrăița, cancerul care îi locuiește trupul și care îi devine iubită de moravuri ușoare, capricioasă și nerușinată, devorându-l felin-calîn.

Prins între neasumare și revoltă, cel care trăiește în vecinătatea morții duce o răfuială onestă cu Dumnezeu, mănâncă pantagruelic și râde homeric. Doborât, dar și sublimat prin suferință, scaldat în umor și în umori, ajunge la întrebări fundamentale despre viață, moarte și sensul bolii, scapără de (auto)ironie și, uneori, întrezărește o scânteiere de rugăciune.

Péter Esterházy s-a stins pe 14 iulie 2016.